

Андрій Крижанівський

нумізмат, краєзнавець, енергетик,
член Львівського нумізматичного
клубу,
головний редактор журналу
«Львівські нумізматичні записки»
(м. Львів, Україна)

Andrii Kryzhanivsky

numismatist, ethnographer, power
engineer
member of the Lviv numismatic
society
Editor-in-Chief of the journal
«Lviv numismatic notes»
Lviv, Ukraine

kryandriy@gmail.com

ДВІ ЗНАХІДКИ ПОДІЛЬСЬКИХ ПІВГРОШІВ НА ЛЬВІВЩИНІ**TWO FINDS OF THE PODILLIA HALF-GROSZES IN LVIV REGION****Анотація.**

У статті піде мова про дві нові знахідки на Львівщині монет Подільського князівства, карбованих від імені князя Костянтина Копіативича, що виявлені у Буському районі біля річки Полтви та у Золочівському районі області. Найбільш імовірною причиною виявлення цих монет саме в цій місцевості може бути прагнення подільських купців продавати свої товари на прикордонні із Галицько-Волинською державою, адже везти їх у Львів через надане місту складське право було невигідним. Серед монетних знахідок у Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській областях переважають львівські, празькі та польські монети. Спільних скарбів львівських монет із золотоординськими не зафіксовано. На Івано-Франківщині разом зі львівськими були заховані молдавські гроші, а в Тернопільщині – т. зв. «київські імітації» та подільські монети. У Чернівецькій області поряд із львівськими та празькими монетами знайдено золотоординські дирхеми і монети Молдавії. Серед молдавських – монети Стефана Великого, що підтверджує наявність торгівельного шляху зі Львова до Криму через молдавські землі, починаючи з останніх десятиліть XIV ст. У Хмельницькій та Вінницькій областях у знахідках зі львівськими монетами зафіксована вражаюча наявність монет різних монетних систем. Поділля було важливим міжнародним пунктом обміну товарами, що відображено в осіданні монет у скарби.

Переважну кількість подільських півгрошів, зафіксованих Ігорем Яковелісом у спільних скарбах зі львівськими монетами, знайдено у Хмельницькій області. Лише один – у Тернопільській, 7 одиниць – у Вінницькій та 2 одиниці – у Черкаській області. Те, що знахідки подільських монет локалізуються, здебільшого, на Хмельниччині і частково на Вінниччині, свідчить, що причиною їх карбування стало обслуговування бурхливої торгівлі саме тут, у

перевалочному місці на шляху східних товарів. Уведені до наукового обігу два подільських півгроша зі Львівської області можуть вказувати, що подільські купці доходили зі своїми товарами (ймовірно, теж східного походження) на порубіжжя Подільського князівства і Галицької Русі. Фактично, вони й не вигадували нового маршруту, а користувалися старим «татарським шляхом», що вів зі Львова на Золочів, Тереховлю і Кам'янець. На цьому шляху й зафіксовано дві найзахідніші знахідки подільських монет – у Золочівському і Буському районах Львівщини.

Ключові слова: Подільське князівство, Львівська область, торгівельні шляхи, знахідки подільських монет, знахідки львівських півгрошів.

Summary.

The article discusses two new finds in the Lviv region of coins of the Podillia principality, minted on behalf of Prince Konstantin Koriatyvych. One Podillia half-grosz was found in the Busk district near the Poltava river, and the second coin was accidentally found in the Zolochiv district of the Lviv region. It is noteworthy that these two districts are neighboring and during the existence of these coins formed the border between Galicia and Podillia. The most probable reason for the discovery of these coins in this area can be explained by the desire of Podillia merchants to sell their goods on the border with the Galicia-Volyn state, because to take them to Lviv through the warehouse right granted to the city was unprofitable. It is known that the main powerful direction of trade in Lviv was the Crimea, trade was carried out through the shopping centers of Podillia. This route of movement of the goods of Lviv merchants is confirmed by the findings of Lviv coins, distributed along the trade routes from Lviv to Moldavia and Kafa. Exotic goods from distant Venice, Persia, China and Alexandria came to Lviv via Kafa, Sudak and Belgorod. Further movement of goods took place to Krakow, Gdansk, Prague and Regensburg.

Among the coin finds in Lviv, Ivano-Frankivsk and Ternopil regions – minted in Lviv, Prague and Polish coins predominate. There are no common treasures of Lviv coins with the Golden Horde coins. In Ivano-Frankivsk region, together with Lviv, Moldovan money was hidden, and in Ternopil region – the so-called «Kyiv imitations» and Podillia coins. In the Chernivtsi region, along with Lviv and Prague coins, Golden Horde dirhams and Moldavian coins were found. Among the Moldavian – coins of the Stephen the Great, which confirms the existence of a trade route from Lviv to the Crimea through the Moldavian lands, starting from the last decades of the XIV century. In Khmelnytsky and Vinnytsia oblasts, finds with Lviv coins show an impressive presence of coins of different monetary systems. Podillia became an important international exchange of goods, which is reflected in the deposition of coins in treasures. In Ternopil, Khmelnytsky and Vinnytsia oblasts, 2,594 Lviv coins accounted for 1,650 coins of Casimir III, Wladyslaw of Opole and Louis of Hungary

(from 1350-1380) and 944 coins and half-groszes of Władysław Jagiello, minted in Lviv during 1387-1412. The predominance of coins of Casimir III, Władysław of Opole and Louis of Hungary fits into the assertion that in their time trade routes to the Crimea via Podillia were the main ones. Among the 263 Lviv coins of the 14th century found in the Cherkasy region, only three coins with the name of Władysław Jagiello, that is, in the last decades of the 14th century. Lviv merchants hardly reached the Dnieper. They stopped in Podolia, where they bought all the necessary oriental goods. Finds of Lviv silver coins allow us to establish that since the end of the 1380s Podillia lands have been in the center of trade transactions. If before they were a transit territory, now they have become the most important transshipment point in trade with the east. In the end, this eventually led to the minting of a small Podillia coin (half a fraction of Prague money common in Eastern and Central Europe) to meet the needs of a lively local market.

The vast majority of Podillia half-groszes recorded by Igor Yakovelis in joint treasures with Lviv coins were found in the Khmelnytsky region. Only one – in Ternopil, 7 pcs. in Vinnytsia and 2 pcs. in the Cherkassy region. The fact that the finds of Podillia coins are localized, mostly in the Khmelnytsky region and partly in the Vinnytsia region, indicates that the reason for their minting was the service of rapid trade right here, in the transshipment point on the way of oriental goods. The two Podillia half-groszes from the Lviv region put into scientific circulation may indicate that the Podillia merchants arrived with their goods (probably also of eastern origin) on the border of the Podillia principality and Galician Rus'. In fact, they did not invent a new route, but used the old «Tatar road» that led from Lviv to Zolochiv, Terebovlia and Kamyanets. Along this path, the two most western finds of Podillia coins were recorded – in Zolochiv and Busk districts.

Key words: *Podillia principality, Lviv region, trade routes, finds of Podillia groszes, finds of Lviv half-groszes.*

Нещодавно на землях Львівської області знайшли два невеликі скарби, у яких виявили по одному півгрошу подільського князя Костянтина Коріятовича. Місце знахідок розташоване найдалше на захід зі всіх на сьогодні описаних скарбів з подільськими монетами. Одну з монет, вагою 0,99 г, знайшли в Буському районі Львівщини біля річки Думна, притоці Полтви (фото 1), іншу, вагою 1,10 г, – на Золочівщині (фото 2). Детальніше про обидва скарби – в Львівських Нумізматичних Записках ч. 16 – 17 за 2019 – 2020 рр. (с. 10-13).

Роздумуючи над осіданням цих монет у скарби, впадає у вічі, що їх знайшли майже біля східних кордонів Галицької Русі, а ще слід додати, що Золочівський і Буський райони розташовані поряд. У другій половині XIV століття, в часи, коли великий литовський князь Ольгерд Гедимінович створив Подільське князівство Коріятовичів, до їх володінь відійшла

Теребовельщина (з 1392 р.)¹, яка межувала із Золочівською землею, та й до Буська було зовсім близько.

Можливою причиною потрапляння згаданих монет на землі сучасної Львівщини слід вважати торгівлю подільських купців. Їхати їм до Львова зі своїм товаром не було потреби – складське право робило такі поїздки не вигідними (11 листопада 1380 року польсько-угорський король Людовик надав Львову право складу східних товарів)². Ймовірно, подільські купці вважали за доцільне продати свій товар львівським купцям на порубіжжі двох князівств. Тоді й випали ці дві монети у скарбові заховання, котрі завжди присутні на місцях обміну і торгівлі.

Львівські купці провадили активну торгівлю зі сходом. Фактично, місто Львів процвітало завдяки монополії на транзит товарів, відіграючи важливу ланку у так званому «шовковому торгівельному шляху». Львівські купці, навіть після розпаду Галицько-Волинської держави, успішно торгували з Кримом. Нумізматичні знахідки дозволяють установити шляхи торгівлі та основні перевалочні пункти. Зокрема, одним із важливих центрів східної торгівлі стало Поділля.

Аналіз обставин торгівлі львівських купців на межі з т.зв. «Диким полем» – володіннями Золотої Орди на українських землях – може дати відповідь і на торгівлю подільських купців на кордоні Галицької Русі, а відтак пояснити знахідку двох згаданих подільських півгрошів. Спробуймо провести аналогію.

Дослідник І. Яковеліс навів перелік 58 скарбів зі львівськими монетами. Ця інформація важлива для встановлення маршрутів львівських купців і визначення часових віх зміни традиційних їх напрямів, зокрема, що цікаво для нас, як у ній відображена подільська земля³.

Перед тим згадаймо про основні напрями східної торгівлі. Маршрутів надходження до Львова східних товарів було два: з Кафи через Поділля і більш безпечний через Молдавію.

Учений з Чернівців Олександр Огуй – блискучий нумізмат, на жаль, уже покійний, – описав стару торгівельну дорогу, відому ще з першої половини XIV ст., т. зв. «татарський шлях» («*via tartarica*»), яка пролягала зі Львова на Кам'янець, потім степами Причорномор'я і перетинала степовий Крим. Цей старий шлях пролягав з німецьких ганзейських міст через Краків, Львів, Золочів, Теребовлю, Кам'янець на Перекоп і Кафу⁴. О. Огуй вважав, що, починаючи з

¹ Михайловський В. *Еластична спільнота. Подільська шляхта в другій половині XIV – 70 рр. XVI ст.* Київ, 2012, додаток, карта І.

² Войтович Л. *Угорщина і Польща в боротьбі за спадщину Романовичів (1340-1434): витоки, події, наслідки* // Українсько-угорські етюди. Випуск 3. Львів, 2019. С. 249.

³ Детальні склади скарбів див.: Яковеліс І. *Нові знахідки монет Львівського монетного двору.* Монети Галицької Русі XIV-XV століть. Львів, 2019, с. 65-84.

⁴ Український вчений Костянтин Хромов звернув увагу (*Хромов К. К. Блукаючи шляхами «Via tartarica».* (проблеми визначення торгових шляхів джучидської доби на теренах сучасної України). Український

1384 року, львівські купці освоїли новий торговий шлях, т. зв. «*via valachica*», що тягнувся зі Львова до Кафи через Бібрку, Рогатин, Галич, Коломию, Снятин, Чернівці, Серет та Сучаву (Молдова), Білгород-Дністровський і далі морем¹.

Частковим відгалуженням від нового маршруту був шлях із Галича на Хотин, потім Дністром до Білгорода, а звідти суходолом – узбережжям Чорного моря та степами. У писемних джерелах указується сім міст, що знаходилися на степовій частині шляху – перше лежало на лівому березі Дністра напроти Білгорода, де була влаштована переправа, наступні городища знаходилися на території сучасної Миколаївської області, зокрема, переправа через Південний Буг у районі річки Синюхи (пізніша назва «Вітовтів брід»), і останній зафіксований пункт – у місці впадіння річки Чичиклії у Південний Буг².

З Білгорода дорога теж вела до Кілії і Константинополя або до Кафи через море. Ринки Кафи і Судака, на які звозили товари з Венеції, Олександрії, Персії, Китаю та Середньої Азії, були важливими для львівських купців, що перепродували їх далі до інших європейських міст. Їздили цим шляхом не лише львівські, а й купці з подальших міст. Вони прибували до Львова не лише традиційним, звичним маршрутом через Краків, а й через Гданськ, Торунь і Володимир. Фламандський рицар Гільберт де Ляннуа писав «*А зі Львова, перетинаючи верхню Русь, доїхав я на Поділля, до іншого Кам'яця [...] А звідти їхав через малу Волощину, через пустинні землі [...] і прибув врешті до закритого міста з портом на Чорному морі, що називалося Монкастро або Білгород*». ³

Шлях із Гданська через Плоцьк і Володимир був морським продовженням «шовкового» шляху через Львів до Західної Європи – дещо іншим від сухопутного зі Львова до Кракова, Праги і Регенсбурга.

Тепер повернімося до таблиці 1, скарбів зі львівськими монетами.

Аналіз вмісту скарбів дає можливість встановити обставини грошового обігу на різних ділянках «шовкового» шляху та те, якими монетами там послуговувалися.

З інформації п. І. Яковеліса видно, що у Львівській, Івано-Франківській та Тернопільській областях переважають львівські, празькі та польські монети. Спільних скарбів львівських монет із золотоординськими не зафіксовано. У Львові, та й взагалі на землях Галицькій Русі, монети Золотої Орди XIV – XV ст. зустрічаються вкрай рідко. Східні купці, які не мали шансів дістатися зі

нумізматичний щорічник. № 3. Переяслав-Хмельницький, 2019. С. 53-66. DOI: 10/31470/2616-6275-2019-3-53-66.) про відсутність у документальних свідченнях латинської назви «*Via tartarica*» і пропонує вживати «Татарський шлях». Крім того, у нього є зауваження щодо початкового маршруту з Кафи, але кінцевий маршрут торгівельного шляху від Кам'яця до Львова співпадає з наведеним.

¹ Огуй 2009: 68, 151.

² Сльніков 2008: 123-128.

³ З видання: Lelewel J. *Guillebert de Lannoy et ses voyages en 1413, 1414 et 1421, comméés en français et en polonais*, Poznań – 1843, s. 73.

своїми товарами на захід від Львова, вважали вигіднішим продати їх львів'янам безпосередньо на ринках Поділля чи Молдавії.

На Івано-Франківщині разом зі львівськими були заховані молдавські гроші, а на Тернопільщині – т. зв. «київські імітації» та подільські монети, що виглядає логічним, враховуючи сусідство даних регіонів з територіями, де такі грошові одиниці перебували в обігу.

У Чернівецькій області поряд зі львівськими та празькими монетами знайдено золотоординські дирхеми і монети Молдови. Серед молдавських – монети Стефана Великого, що підтверджує наявність торговельного шляху зі Львова до Криму через молдовські землі, починаючи з останніх десятиліть XIV ст., який дослідив О. Огуй.

У Хмельницькій та Вінницькій областях у знахідках зі львівськими монетами зафіксована вражаюча наявність монет різних монетних систем. Поділля стало важливим міжнародним пунктом обміну товарами, що відображено в осіданні монет у скарби.

Але коли це сталося? Відповідь на питання дає аналіз знахідок львівських монет, які досить добре датовані¹ Виберемо з Таблиці 1 срібні львівські монети за кожним з емітентів і зведемо їх у таблицю 2.

Серед скарбів з Таблиці 2 в Івано-Франківській і Чернівецькій областях, знайдено лише 85 монет Казимира III, Владислава Опольського і Людовика Угорського (тобто з 1350 – 1380-их років), але аж 1730 грошків та півгрошів Владислава Ягайла, карбованих у Львові у 1387 – 1412 роках. Це свідчить, що саме в останньому десятилітті XIV ст. – на початку XV ст. поїздки львівських купців до Криму через молдовські землі різко зросли, як і припускав О. Огуй. На активне користування цим шляхом вказує і славнозвісний кугурештський скарб, знайдений у Молдові, що складався переважно з монет Владислава Ягайла².

А що ж на Поділлі? У Тернопільській, Хмельницькій та Вінницькій областях на 2594 львівських монет припадає 1650 грошків Казимира III, Владислава Опольського і Людовика Угорського (з 1350 – 1380-их років) та 944 грошків і півгрошів Владислава Ягайла, карбованих у Львові у 1387 – 1412 роках. Те, що переважають монети Казимира III, Владислава Опольського і Людовика Угорського, вписується у твердження, що у їх період правління торговельні шляхи до Криму через Поділля були основними. А як тоді трактувати знахідки грошків і півгрошів Владислава Ягайла, яких хоч і знайдено дещо менше, але все ж вони складають значну кількість? Невже О. Огуй помилявся, стверджуючи, що наприкінці XIV ст. львівські купці їздили до Криму через молдовські землі? Ні, не помилявся. До Криму вони таки їздили через молдовські землі. Але, очевидно, що у часи Владислава Ягайла не всі купці безпосередньо їздили до Криму. Вони обирали торгівлю з татарськими купцями

¹ Крижанівський 2019: 58-63.

² Маркевич, Полевой, Фин 1960: 75.

на порубіжжі – на землях Поділля, що приносила менший прибуток, ніж особиста подорож до Криму, але була незмірно безпечнішою¹.

Побічно на це ж вказує аналіз скарбових знахідок львівських монет на Черкащині, що описані Олексієм Бакальцем, Анатолієм Шостопапом та Ігорем Яковелісом². Серед 263 львівських монет XIV ст., знайдених у Черкаській області, лише три монети з іменем Владислава Ягайла. Тобто, в останніх десятиліттях XIV ст. львівські купці майже не доходили до Придніпров'я. Вони зупинялися на Поділлі, де купували всі необхідні східні товари.

Знахідки львівських срібних монет дозволяють установити, що з кінця 1380-х років подільські землі опинилися в центрі торгівельних трансакцій. Якщо до того вони були транзитною територією, то з цього часу стали найважливішим перевалочним пунктом у торгівлі зі сходом. Зрештою, це й привело до карбування дрібної подільської монети (половинної фракції загально-прийнятого у Східній і Центральній Європі празького гроша), щоб задовільнити потреби місцевого жвавого ринку.

Який же ареал знахідок подільських монет? З таблиці 1 видно, що переважна кількість подільських півгрошів (71 од. серед 81 од. усіх зафіксованих п. І. Яковелісом) знайдена у Хмельницькій області. Лише один – у Тернопільській, 7 од. у Вінницькій і 2 од. у Черкаській області. Слід врахувати, в таблиці 1 подано винятково описи скарбів, у яких разом з іншими знаходилися і львівські монети. Тому кількість подільських монет з інших скарбових знахідок за останні 15 років (з часу відкриття пп. Олегом Погорільцем і Ростиславом Саввовим цієї, без перебільшення, нумізматичної української сенсації XXI століття), безумовно, більша. Висловлю надію і побажання дослідникам подільської монети з міст Хмельницького і Кам'янця-Подільського здійснити повне опрацювання подільського карбування, на яке чекають нумізмати не лише з України.

Те, що знахідки подільських монет локалізуються, здебільшого, на Хмельниччині і частково на Вінниччині, свідчить, що причиною їх карбування стало обслуговування бурхливої торгівлі саме тут, у перевалочному місці на шляху східних товарів.

Два подільських півгроша зі Львівської області, згадані на початку статті, можуть указувати, що подільські купці доходили зі своїми товарами (ймовірно, теж східного походження) на порубіжжя Подільського князівства і Галицької Русі. Фактично, вони й не вигадували нового маршруту, а користувалися старим «татарським шляхом», що вів зі Львова на Золочів, Тербовлю і Кам'янець. На цьому шляху й зафіксовано дві найзахідніші знахідки подільських монет – у Золочівському і Буському районах Львівщини.

¹ Крижанівський 2019: 85-86.

² Яковеліс 2019: 79; Бакалець 2017; Шостопап 2007; Шостопап 2017-2018: 19-23.

Дуже цікавим є факт, що у 1388 р. Буські землі було вилучено зі складу Львівської землі і приєднано до Белзького князівства. Разом Белзьку і Буську землі Владислав Ягайло тоді ж передав Земовиту IV Мазовецькому. Це сталося, на думку польського дослідника А. Сьвежавського, після одруження Ядвіги з Владиславом Ягайлом, і було своєрідною компенсацією за руку Ядвіги (Земовит IV теж виступав претендентом на одруження з Ядвігою)¹. Ймовірно, це сприяло подільській торгівлі з Тевтонським орденом через мазовецькі та белзькі землі, свідчення чого – випадання тевтонських шилінгів у скарбах, зафіксованих у таблиці 1, а також у працях проф. В.М. Орлика². Крім того, у золочівському скарбі разом з подільським півгрошем знайдено т. зв. мідний «белзький» денарій з написом ЮРЪІЄВЪ, що ще промовистіше вказує на торговельні контакти Поділля з Гданськом через Полоцьк, Белзьку і Золочівську землі. Якраз у місці знахідки описуваних двох скарбів сходилися тоді три князівства – Руське, Подільське і Белзьке (фактично, Мазовецьке). Можна навіть припустити, що Золочівщина і Буська земля в цей час стали теж своєрідним перевалочним пунктом у східній торгівлі (звісно, у значно менших обсягах, ніж на порубіжжі Поділля і Дикого Поля).

Ілюстрації

Фото 1. Подільський півгріш з Буського району

Фото 2. Подільський півгріш із Золочівського району

¹ Swieżawski 1990.

² Орлик 2017: 37-74; Орлик 2018: 54-59.

Місце знахідки	Інші монети /шт/														
	Празькі гроші			Подільські монети		Польські монети			Дирхеми Золотої Орди	Київські монети		Молдавські монети			Інші монети
	Юанна	Карла IV	Вацлава IV	Smotric	Podolie	Коронні півгроші Владислава Ягайла	Тернарії Владислава Ягайла	Денарії Владислава Ягайла		Наслідування дирхемів	Монети Володимира Ольгердовича	Петра Мушага	Олександра	Стефана	
1	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
Львівська область. 9 скарбів		29				133									
Ів.-Франківська область. 4 скарби	43					42						1			
Чернівецька область 1 скарб			10						7					7	1 ¹
Тернопільська область 10 скарбів	87			1		8				1					1 ²
Хмельницька область 17 скарбів	306			58	13	145	38	48	218	54	65	21	20		82 ³
Вінницька область 14 скарбів	227			1	6	197	12	-	118	31	3	1	2	-	12 ⁴
Черкаська область 3 скарби	23			1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Київська область 1 скарб	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Полтавська область 3 скарби	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Херсонська область 1 скарб	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Крим 1 скарб	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹Шилінг Тевтонського ордену²Шилінг Тевтонського ордену³Литовські денарії Вітовта (спис з хрестом/ коломни) - 5 шт., Литовські денарії Ягайла (погоня/ подвійний хрест у щиті) – 2 шт., Шилінг Тевтонського ордену – 1 шт., Монета «ПЕЧАТЬ» - 1 шт., Всховський (луцький?) денарій – 1 шт., Коронний кварталник Казимира III – 1 шт., Угорські денарії Людовика – 33 шт., Угорські денарії Марії – 17 шт., Європейські монети ? – 10 шт., Гривни Золотої Орди – 2 шт., Монета Дмитра Корнубута – 1 шт.⁴Угорські денарії Марії – 6 шт., Шилінг Тевтонського ордену - 1 шт., Литовська гривна (половинка) – 1 шт., Литовські денарії Ягайла (портрет/ плетенка) – 3 шт., Золотоординські гривни – 3 шт.

Сучасні області України	Знахідки срібних львівських грошиків				Знахідки львівських півгрошів (1400–1412)	Примітки
	Казимира III (1355–1370)	Владислава Опольського (1372–1378)	Людовика Угорського (1379–1382)	Владислава Ягайла (1387–1399)		
Львівська	9	35	83	68	48	
Тернопільська	31	38	30	251	1	
Хмельницька	75	121	1291	187	33	
Вінницька	6	10	48	414	58	
Черкаська	1	5	101	-	-	
Івано-Франківська	5	18	57	350	47	
Чернівецька	2		3	1326	7	

References

- Bakalets, O. (2017) *Skarby Podillia XIV – seredyny XVII st. Dokumenty ta materialy: istoryko-numizmatychnе doslidzhennia*. [Treasures of Podillya of the 14th – middle of the 17th centuries. Documents and materials: historical and numismatic research]. Bar – Vinnytsia – Kamianets-Podilskyi – Khmelnytskyi – Kyiv. [in Ukrainian].
- Khromov, K. K. (2019) *Blukaiuchy shliakhamy «Via tartarica». (problemy vyznachennia torhovykh shliakhiv dzhuchydskoj doby na terenakh suchasnoї Ukrainy)*. [Wandering along the roads «Via Tatarica» (Problems of determining the trade routes of the Juchid era in the territory of modern Ukraine)]. *Ukrainskyi numizmatychnyi shchorichnyk* [The Ukrainian numismatic annual]. 3. 53-66. DOI: 10/31470/2616-6275-2019-3-53-66. [in Ukrainian].
- Kryzhanivskiy, A. (2019) *Monety Halyskoi Rusy XIV–XV stolit.* [Coins of Galician Rus XIV–XV centuries]. Lviv. [in Ukrainian].
- Lelewel, J. (1843) *Guillebert de Lannoy et ses voyages en 1413, 1414 et 1421, commenés en français et en polonaise* [Guillebert de Lannoy and his travels in 1413, 1414 and 1421, begun in French and in Polish]. Poznań. [in French].
- Markevich, V. & Polevoj, A. & Fin Sh. (1960) *Kugureshtskij monetno-veshhevoj klad. Gosudarstvennyj istoriko-kraevedcheskij muzej MSSR. Trudy.* [Kuguresht coin and clothing treasure. State Museum of History and Local Lore of the MSSR]. Kishinev. [in Russian].
- Mykhailovskiy, V. (2012) *Elastychna spilnota. Podilska shliakhta v druhii polovyni XIV – 70 rr. XVI st.* [Elastic community. Podolsk gentry in the second half of the XIV – 70 years of the XVI century.]. Kyiv. [in Ukrainian].
- Ohui, O. (2009) *Istoriia obihu hroshovykh odynyts ta yikh naimenuvan na Bukovyni.* [History of currency circulation and their denominations in Bukovyna]. Chernivtsi. [in Ukrainian].
- Orlyk, V. (2017) *Topohrafiia znakhidok v Ukraini monet derzhavy Tevtonskoho ordenu v Prussii ta yii Livonskoho viddilennia (zvedeni vedomosti po oblastiakh).* [The topography of the finds of the Teutonic Order in Prussia and

it's Livonian branch coins in Ukraine (general data through the regions)]. *Ukrainskyi numizmatychnyi shchorichnyk*, 1, 37-74. [in Ukrainian].

Orlyk, V. M. (2018) *Numizmatychni svidchennia torhovelnykh ta viiskovykh zviazkiv ruskykh zemel Velykoho kniazivstva Lytovskoho z derzhavoiu Tevtonskoho ordenu u Prussii*. [Numismatic relics of trading and military relations of the Russian lands of the Grand Duchy of Lithuania with the state of the Teutonic Order in Prussia]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seryia: Istoriiia* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. History series]. 1 (136). 54-59. [in Ukrainian].

Shostopal, A. (2007) *Skarby Cherkashchyny*. [The treasures of the Cherkassy region]. Cherkasy. [in Ukrainian].

Shostopal, A. (2017–2018) *Rol i mistse ruskykh hroshykyv u hroshovomu obihu Serednoho Podniprovia v XIV – XV stolittiakh*. [The role and place of n money in the money circulation of the Middle Dnieper in the XIV – XV centuries]. *Lvivski Numizmatychni Zapysky*. [The Lviv Numismatic Notes]. (14-15). 19 – 23. [in Ukrainian].

Swieżawski, A. (1990) *Ziemia belska. Wykaz dziejów politycznych*. [Belz Land. List of political history]. Częstochowa, 1990 r. [in Polish].

Voitovych, L. (2019). *Uhorshchyna i Polshcha v borotbi za spadshchynu Romanovychiv (1340–1434): vytoky, podii, naslidky*. [Hungary and Poland in the struggle for the legacy of the Romanovs (1340-1434): origins, events, consequences]. *Ukrainsko-uhorski etyudy* [Ukrainian-Hungarian studies]. 3. 249. [in Ukrainian].

Yakovelis, I. (2019) *Novi znakhidky monet Lvivskoho monetnoho dvoru. Monety Halytskoi Rusy XIV–XV stolit*. [New finds of coins of the Lviv Mint. Coins of Galician Rus XIV–XV centuries]. Lviv. [in Ukrainian].

Yelnikov, M. (2008) *Zolotoordynski chasy na ukrainskykh zemliakh*. [Golden Horde times in the Ukrainian lands]. Kyiv. [in Ukrainian].